

Kære bruger

Denne pdf-fil er downloadet fra Illustreret Videnskab Histories website (www.historie-net.dk) og må ikke videregives til tredjepart.

Af hensyn til copyright er nogle af billederne fjernet.

Mvh

Redaktionen

Den ikke-adelige Gajus Marius kom fra simple kår, men han forstod krigens håndværk som få og ændrede den romerske hær for altid.

SCANPIX/AKG-IMAGES

Marius ændrede alt:

- Roms fattige fik adgang til hæren.
- Soldaterne blev professionelle.
- Tropperne blev hypermobile.
- Legionerne adlød kun feltherren.

Genial taktiker støbte Roms jernnæve

I år 105 f.Kr. udsletter to germanske stammer 80.000 romerske soldater på slagmarken og truer nu med at vælte ind over Rom. Hærføreren Gajus Marius får til opgave at standse de vilde horder. Han reformerer hæren og skaber en nådesløs krigsmaskine, der i løbet af de næste 200 år lægger verden for sine fødder.

ROM/2. ÅRH. F.KR.

I slutningen af 2. århundrede f.Kr. har Rom været en republik i 400 år med senatet i spidsen. Og i samtlige år har byens adelsfamilier siddet tungt på magten og hæren. Men det romerske folk er træt af de hovne aristokraters styre og kræver adgang til både hæren og magten.

Rom var i panik. Ved rigets nordlige grænser havde en horde på flere hundrede tusinde teutoner og kimbriere samlet sig. De to nordgermanske stammer var på udkig efter nyt land, og efter flere års vandring væltede de nu ind over den romerske provins Gallia Narbonensis (Sydfrankrig), mens flere og flere stammer sluttede sig til deres rækker. På deres vej knuste horden som en gigantisk flodbølge de romerske styrker en efter en og fortsatte derefter ufortrødent deres færd mod syd.

I efteråret 105 f.Kr. sendte Rom to hære til Gallia Narbonensis for at standse kimbrikerne og teutonerne én gang for alle. Den ene hær blev kommanderet af Mallius Maximus, den anden af Servilius Caepio, og den 6. oktober mødte de germanerne ved den lille galliske by Aurasio. Slaget blev en af de blodigste katastrofer i Roms historie.

Mallius var blevet udpeget som øverstkommanderende for de to hære, men han tilhørte ikke det romerske aristokrati. Det gjorde Caepio derimod, og hans familie havde i mange generationer besiddet Roms højeste embeder. Den hovne aristokrat nægtede derfor pure at lade sine tropper kæmpe under Mallius' kommando.

Kimbrikerne og teutonerne angreb derfor først den ene, så den anden romerske hær og knuste dem begge. Ifølge de samtidige kilder blev ca. 80.000 romerske soldater og omkring 40.000 hjælpetropper dræbt under slaget ved Aurasio. Nu var der ikke længere no-

SCANNIX/ANG-IMAGES

gen, som kunne standse de germanske stammer; vejen mod Rom lå åben.

Marius skal redde Rom

I de ti år, der var gået forud for slaget ved Aurasio, havde Rom mistet mange tusinde soldater i krige rundt om i Middelhavsområdet. Og efter det fatale ne-

derlag ved Aurasio var Italien stort set drænet for erfarne soldater. Rom havde brug for et mirakel, hvis byen skulle være i stand til at standse de invaderende kimbriker og teutoner.

Manden, der blev udset til at udføre miraklet, hed Gajus Marius. Han var det, den romerske overklasse kaldte en "homo novus" – en ny mand. Marius tilhørte nemlig ikke adelen, og han var desuden den første fra sin familie, der havde siddet i det romerske statsråd, senatet. Derfor rynkede adelen på næsen over den uslebne opkomling.

Men folket elskede Marius. De følte, at han var en af dem, og krævede, at den 52-årige hærfører blev sat i spidsen for forsvaret af Rom mod germanerne – et forsvar, der krævede ekstraordinære midler. Og den slags var Marius ikke bange for at anvende, hvis det passede i hans kram. To år forinden havde han trumfet en beslutning igennem, som havde sendt chokbølger igennem den romerske overklasse

Kun de rige måtte være soldater

Tidligere havde rekrutteringen til den romerske hær stort set været begrænset til de lag af samfundet, som ejede jord

Letbevæbnede fodfolk blev løbet over ende

Før Marius' hærreform bestod den romerske hær af forskellige typer fodsoldater med forskellig bevæbning. Soldaterne var inddelt i fire

grupper: velites, hastati, principes og triarii. Størstedelen var letbevæbnede og kunne derfor ikke stå imod germanerne.

Kernen i hæren var triarii. De havde langt spyd, sværd og ovalt skjold.

HASTATI & PRINCIPES

Hastati og principes havde brystpanser, ovalt skjold og tungt kastespyd.

VELITES

Velites var kun bevæbnet med rundt skjold, sværd og spyd.

SCANNIX/ANG-IMAGES

Kimbrerne og teutonerne var den største trussel, Rom nogen sinde havde stået over for.

og andre rigdomme. Hvert femte år gennemgik særligt udnævnte censorer de romerske borgeres aktiver for at vurdere, hvilken socialklasse de tilhørte. For at komme i betragtning til hæren skulle man først og fremmest have romersk statsborgerskab. Desuden var det et krav, at rekrutterne tilhørte femte socialklasse eller højere, samt at de ejede værdier for minimum 3000 sesterter. Kernen i den romerske hær var derfor adelen og det bedre borgerskab.

Ordningen skyldtes for det første, at de velstående havde råd til at betale for deres egne våben, rustninger, heste osv., som den romerske stat ikke ville betale for. For

det andet var holdningen, at de formuende klasser var mere villige til at kæmpe for Rom end de fattige. De, der ejede land og rigdomme, havde noget at forsvare. Men ingen kunne se, hvorfor de fattige skulle have lyst til at kæmpe for Rom. De havde ingen værdier og intet at være taknemmelige for – tværtimod. Roms aristokrater og velstående borgere følte derfor, at det ligefrem kunne være risikabelt at slippe de laveste klasser ind i hæren.

De fattige får adgang til hæren

Marius delte ikke de romerske aristokraters frygt for Roms fattige. Tværtimod mente han, at de kunne gøres til endnu bedre soldater end de rige. På det tidspunkt havde han igennem fire år fungeret som højre hånd for en adelig hærfører under Roms krig mod kong Jugurtha af Numidien i Nordafrika. Og igennem samtlige fire år havde han tænderskærende måttet se til, mens den hovne hærchef gang på gang smed chancen for en hurtig sejr væk.

Til sidst rejste Marius hjem til Rom, hvor han højlydt proklamerede, at hvis han blev valgt til konsul, så ville han på rekordtid kunne afslutte krigen mod

SCANPIX/ALG-IMAGES

kong Jugurtha. Romerne, der var trætte af den endeløse krig i Nordafrika, troede på Marius, og han blev valgt til konsul for året 107 f.Kr.

Da den nye konsul skulle rejse en ny hær til felttoget i Numidien, viste det sig imidlertid, at der på grund af de foregående års mange romerske nederlag ikke var nok rekrutter til at fylde den nyoprettede hærs rækker. Marius fjernede derfor – til aristokraternes store rædsel – alle de gamle krav om, hvor store rigdomme rekrutter skulle besidde for at blive optaget i hæren. Som noget nyt

Roms senat bestod i århundreder stort set kun af overklassen, som af al magt forsøgte at holde de lavere klasser ude.

indførte han desuden fast løn for soldaterne i tillæg til kost og logi. Og når tjenestetiden var ovre, kunne soldaterne i særlige tilfælde få tildelt landbrugsjord.

Reformerne og muligheden for at gøre karriere inden for hæren fik tusinder af fattige romere til at melde sig til Marius' nye legioner. Og blot to år senere – samme år, som germanerne knuste Roms legioner i slaget ved Aurasio – ►

Legionærerne blev muldyr

For at gøre hæren mere mobil tvang Marius legionærerne til selv at bære deres udstyr. Derfor fik de øgenavnet "Marius' muldyr".

For at undgå, at fjenden genbrugte romernes kastespyd, "pilum", ændrede Marius spyddets design. Spydspidsen sad fast til skaftet med to jernnitter. Marius udskiftede den ene med en trænitte, som brækkede ved anslaget. Spyddet kunne derfor ikke genbruges af fjenden.

- 1 Uldkappe.
- 2 Læderflaske til vand under march.
- 3 Rygsæk til mad og teltudstyr.
- 4 Gryder og pande til madlavning.
- 5 Tørveskærer til opgravning af tørv til forsvarsvolde.
- 6 Hakke til brug under lejrbjrgning.

DORLING KINDERSLEY

ERISA - ROMAN HISTORY

Legionen var antikkens dræbermaskine

Marius sørgede ikke blot for, at Roms fattige kunne gøre tjeneste i den romerske hær. Han ændrede også selve hærens opbygning, så de enkelte enheder inden for hæren blev selvstændige kampstyrker.

Kimbrernes og teutonernes enorme antal tvang Marius til at omstrukturere hæren, så den kom til at bestå af større og mere kompakte kampenheder.

Roms største militære enhed var legionen, der sammen med andre legioner udgjorde en hær. Marius beholdt legionen, men delte den op i ti såkaldte ko-

horter. De ni af kohorterne bestod af 480 mand, mens den sidste kohorte talte 800 mand, der var legionens mest erfarne tropper. Kohorterne, som var ind-

LEGION 5240 MAND

Den romerske hærs største militære enhed var legionen.

9 KOHORTER A 480 MAND

120 RYTTERE

Hver legion havde en kavalerienhed tilknyttet. Enheden blev primært brugt til rekognoscering.

KOHORTE 480 MAND

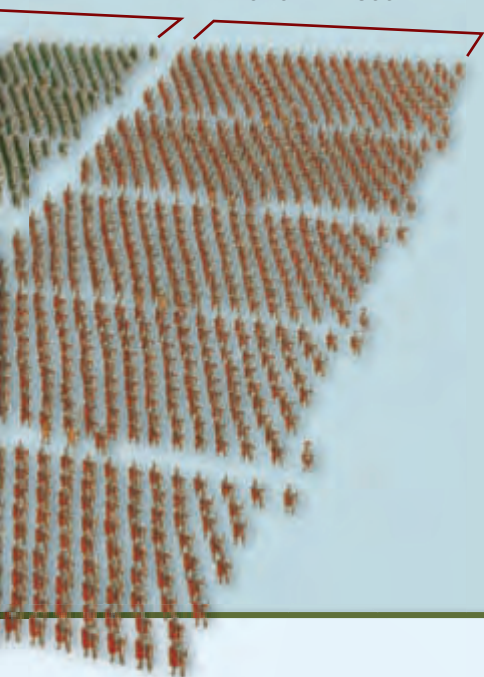
KOHORTEN ANGREB I TRE BØLGER

Kohorten var legionens strategiske trumfkort. Den bestod af seks såkaldte centurier med hver 80 mand. Kohorten fungerede som en selvstændig minihær. Enheden var delt op i tre afdelinger a hver to centurier, der på skift kunne angribe fjenden i bølger. På den måde kunne kohorten kæmpe stort set uafhængigt af resten af legionen.

CENTURIE 80 MAND

delt i seks såkaldte centurier, fungerede hver især som en selvstændig minihær. Legionens mindste enhed var en "contubernium" – otte mand, der ikke blot kæmpede sammen, men også sov og spiste sammen. Hær-opdelingen skabte stort sammenhold mellem soldaterne – et sammenhold, der gjorde legionen næsten uovervindelig.

1 KOHORTE A 800 MAND

OPTIO

Alle centurierne havde mindst en "optio" – en soldat, som ud over at kæmpe også skulle kunne læse og skrive.

STANDART-BÆRER

Til den enkelte centurie hørte altid en "signifer", som bar enhedens standart – symbolet for netop denne centurie.

CONTUBERNIA

Centuriens 80 mand var inddelt i 10 "contubernia" på hver otte mand. Disse otte mand spiste og sov i samme telt.

CENTURION

I spidsen for hver centurie stod en senior-centurion, kaldet "primus pilus", som var udvalgt blandt soldaterne.

LETBEVÆBNET INFANTERI

Den 80 mand store centurie bestod primært af tungt infanteri, men havde også en gruppe letbevæbnede soldater.

kunne Marius' budbringer fortælle Rom, at krigen i Numidien var slut, og at kong Jugurtha nu var romernes fange.

Roms jernnæve bliver støbt

Marius' sejr fik hans popularitet hos det romerske folk til at stige voldsomt. Truslen fra de vilde stammer fra nord fik befolkningen til at kræve, at sejrherren fra Numidien endnu en gang blev udnævnt til konsul. Selv de adelige kunne i lyset af den overhængende fare se fornuften i folkets krav og bakkede op om valget af Marius, der straks efter sin hjemkomst fra Numidien gik i gang med at forberede forsvar af Rom.

Til Roms held valgte kimbjerne i mellemtiden at marchere mod Spanien, mens teutonerne blev i Gallien. Nu havde Marius fået den tid, han behøvede for at kunne forberede hæren på det endelige slag mod stammerne.

Efter sin første reform havde Marius rigeligt med soldater. Nu skulle de formes til en effektiv krigsmaskine, der kunne hamle op med germanerne. Den romerske hær bestod af forskellige typer letbevæbnede fodsoldater og enkelte sværtbevæbnede samt kavaleri. Det havde hidtil været effektivt, men over for de enorme germanerhorder havde det vist sig ikke at være tilstrækkeligt –

de romerske legioner blev ganske enkelt løbet over ende.

Marius indså, at orden, disciplin og sværtbevæbnede fodsoldater var det eneste, som kunne stoppe germanernes stormangreb. Han erstattede derfor en stor del af det lette infanteri med tungt pansrede soldater. Hidtil havde tropperne skullet skaffe deres egen udrusting. Nu blev hæren uniformeret, så alle soldater fik både våben og uniform fra staten. Den ensartede uniformering skabte en følelse af samhørighed soldaterne imellem, og det hævdede kampmoralen.

Marius, der vidste, hvor vigtigt symboler var for soldaterne, indførte desuden ørnen som legionernes felttegn. Den var allerede i brug sammen med en række andre symboler, men fra nu af blev den det eneste samlende symbol for soldaterne. For yderligere at øge følelsen af sammenhold rekrutterede Marius sine befalingsmænd fra soldaternes egne rækker. Og det viste sig hurtigt, at troppernes loyalitet var meget større over for befalingsmænd, som var "en af deres egne", end over for aristokrater, der ofte havde købt sig til officerstitlen. Marius' folkehær var ved at tage form.

Legionærer skal bære alt selv

Ud over soldater havde den romerske hær bestået af et stort antal tjenere, bærere, vogne og trækdyr. De aristokratiske soldater gad nemlig ikke bære deres eget udstyr. Det gjorde de romerske hære meget store og langsomme, når de rykkede frem. Marius vidste, at stor mobilitet var nøglen til enhver hær succes, så fra nu af måtte soldaterne bære alt deres udstyr selv samt hakker, spader, økser og andet grej, der fx skulle bruges til lejrbygning.

Mange lo foragtligt ved synet af Marius' nye folkehær, når de under øvelserne marcherede frem i deres tunge rustninger, mens de slæbte på alt deres udstyr. Til tider kunne den enkelte legionær derfor risikere at skulle bære næsten 50 kg oppakning. Onde tunger begyndte derfor at ►

LEGIONÆR

Marius sørgede for, at alle legionærer blev ens uniformeret og bevæbnet. Det øgede følelsen af samhørighed blandt soldaterne.

SCARPI/AG-IMAGES

Sølvørnen vogtede over legionen

En af de vigtigste nyskabelser, Marius stod for, var indførelsen af den såkaldte legionsørn. Ørnen, der blev båret forrest i legionen, symboliserede ikke alene den enkelte legion, men hele Roms militære styrke og ikke mindst ære.

En legionær havde ikke kun brug for gode våben. Mere end noget andet havde han også brug for noget at være stolt af. Det vidste Marius. Derfor udstyrede han hver legion med en ørnestandart i sølv som symbol på legionens ære. Ørnen sad med udbredte vinger øverst på en forgyldt stang og blev altid båret forrest i legionen, når den var på march. Legionens ørn blev behandlet med den største ærbødighed og havde sin helt egen helligdom midt i soldaternes lejr.

Ørnestandarten blev båret af den såkaldte "aquilifer", der bar enten et ulve- eller løveskind som tegn på hans

særlige hverv. Aquiliferen skulle være parat til at ofre sit liv for at forsvare ørnen, for standarten måtte under ingen omstændigheder falde i fjendens hænder.

Med tiden blev legionernes ørne ikke kun et symbol på den enkelte legion, men på hele det romerske riges storhed. De senere romerske kejsere satte derfor en enorm ære i at bringe tabte legionsørne tilbage. I år 20 f.Kr. vandt kejser Augustus en enorm propaganda-sejr, da han fik overtalt de frygtindgydende parthiere i nutidens Iran til at tilbagelevere to romerske hærs ørnestandarter, der

var blevet mistet under to felttog henholdsvis 20 og 30 år tidligere.

I år 14 e.Kr. blev en romersk hær ledet af feltherren Germanicus sendt til Tyskland med det primære mål at tilbageerobre tre legionsørne. Ørnene var blevet taget af germanerne, da de i år 9 e.Kr. udslættede en romersk hær i Teutoburger-skoven i Nordtyskland. Det lykkedes Germanicus' hær at tilbageerobre to af ørnene. Den sidste blev bragt tilbage 25 år senere.

kalde tropperne for "Marius' muldyr". Soldaterne var ligeglade med de hånende ord. I Marius' hær havde de fået en følelse af samhørighed, sam-

menhold og stolthed, de aldrig havde følt tidligere. De blev desuden ledet af officerer, de respekterede, og som gengældte respekten. Og det skulle snart vise sig, at ligesom de virkelige muldyr kunne Marius' muldyr ikke bare bære. De havde også et livsfarligt spark.

Germanerne invaderer

I år 102 f.Kr. væltede kimbrenne og teutonerne ind over Italiens grænser. De var et frygtindgydende skue: høje, blonde og gråøjede og desuden udstyret med hjelme formet som hovederne på vilde dyr for at fremstå endnu mere skræmmende. Tidligere havde stammernes vilde udseende, enorme antal og rasende stormangreb spredt panik blandt de romerske legionærer og drevet dem på flugt.

De germanske hærførere forventede, at det samme ville ske i

kampen mod Marius' nye legioner, men denne gang mødte de en helt anden type soldater. Marius' soldater kæmpede ikke kun for sig selv. Mere end noget andet kæmpede de for de kammerater, de havde sovet, spist og udholdt måneders benhård træning sammen med.

Da de mange tusinde krigere nærmede sig den romerske hærs rækker, blev de ikke mødt af let infanteri og ryttere på urolige heste ligesom de andre gange. Nu stod de ansigt til ansigt med tætte rækker af tavse, ubevægelige og sværtbevæbnede romerske legionærer, som ikke veg en tomme.

Hvis de romerske geledder blev brudt, ville hele hæren blive knust af den germanske flodbølge. Så Marius havde igen og igen trænet legionærerne i at holde formationerne, uanset hvad der skete. Det var nu, de enkelte hærenheders sammenhold viste deres styrke.

Da germanerne buldrede ind i den romerske mur af stål, gik kraften fuldstændigt ud af angrebet. De ellers så sejrssikre krigere fra nord tøvede. Så bjæffede de romerske centurioner en kort ordre, og pludselig regnede titusinder af kastespyd ned over de chokerede germanere. De sylespidse spyd gennemborede både fjendens kroppe og skjolde, og de blonder kæmpers formationer begyndte at vakle. Først nu satte den romerske krigsmaskine sig i bevægelse. Med et tusind-

SULLA

Aristokraten Sulla havde været officer under Marius, som han hadede. Da han kom til magten, skrev han lange lister over de af Marius' tilhængere, som skulle myrdes.

BRIDGEMAN & MARY EVANS

Der fandtes ingen større skam for en legion end at miste ørnen.

Kejser Augustus elskede at vise, hvordan han i år 20 f. Kr. havde fået partherne til at tilbageleve re to romerske hæres legionsørne.

LESSING ARCHIVE & SCARPA/ANG-IMAGES

talligt brøl kastede legionærene sig over germanerne. I hurtige angrebsbølger angreb de romerske kohorter igen og igen, og snart blev germanernes fortlivlede forsvar afløst af vild flugt.

Men romerne var ikke til sinds at lade en eneste germaner undslippe og indhentede hurtigt de rædselsslagne barbarer. Med dragne sværd slagtede legionærene de flygtende – selv stammernes kvinder og børn blev dræbt.

Med sin hærs overlegne disciplin knuste Marius på den måde først teutonerne og så kimbrerne i to tilintetgørelsesslag. Da krigen var ovre, var ikke alene truslen fra de to stammer afværget; kimbrerne og teutonerne eksisterede ikke mere. Marius' nye hær havde udført det krævede mirakel, og den sejrri-

ge feltherre og hans "muldyr" blev i dagvis fejret i Roms gader. Folket gik så langt som til at kræve, at Marius fik æres-titlen "Fædrelandets frelser".

Borgerkrigen bryder ud

Det viste sig dog, at Marius' nye, professionelle hær var et tveægget sværd. De nye soldater følte ingen loyalitet over for Rom. De kæmpede udelukkende for sig selv og deres egen vindings skyld, og de var kun loyale mod de feltherrer, som gav dem sejr og bytte. Og det skulle snart vise sig, at hæren kunne blive et umådeligt farligt våben i hænderne på magtsyge mænd.

I år 88 f.Kr. – 13 år efter kimbrernes og teutonerens nederlag til Marius – invaderede en stor pontisk hær fra nutidens nordlige Tyrkiet de romerske områder i Grækenland. Manden, som blev udpeget til at lede felttoget mod den invaderende hær, var aristokraten Lucius Sulla, der havde kæmpet som officer under Marius. Den nu 69-årige Marius ønskede imidlertid selv kommandoen og overtalte senatet til at afsætte Sulla og i stedet indsætte sig selv. Sulla, der i for-

vejen hadede Marius for hans forsøg på at udmanøvrere adelen, blev rasende, og med sin armé på over 30.000 soldater marcherede han mod Rom.

Aldrig før havde en romersk hær marcheret mod Rom. Men Sullas legionærer var rasende over at være blevet frataget muligheden for at deltage i det indbringende felttog i Tyrkiet, og fulgte villigt deres hærfører. I al hast sammensatte Marius en hær af gladiatorer og frigivne slaver, men Marius' gladiatorhær blev knust af den professionelle hær, han selv havde skabt, og han måtte med skib flygte til Nordafrika. Imens gik Sulla i gang med at udrense Rom for Marius' støtter, hvorefter han med sin hær drog af sted for at fuldføre felttoget i Tyrkiet.

Tiden var inde for Marius til endnu en gang at træde ind på scenen. Den aldrende feltherre udnyttede Sullas fravær til at sejle hjem til Italien, hvor han tog kommandoen over en hastigt opstillet oprørshær. Nu var det Marius, der marcherede mod Rom. Byen blev indtaget, og en stor del af Sullas tilhængere massakreret. Derefter blev Marius, som første og eneste, udnævnt til konsul for syvende gang. Nok en gang var han Roms mægtigste mand.

Kort efter døde den gamle feltherre af sygdom. En uddramatisk ende for en mand, som havde levet et så dramatisk liv. Arven efter Marius kom til at leve videre i form af en hær, som i de næste 500 år var stort set uovervindelig. ■

LÆS MERE:

• Lawrence J.F. Keppie: *The Making of the Roman Army: From Republic to Empire*, Barnes & Noble Books 1994 • Richard J. Evans: *Gaius Marius: A Political Biography*, Unisa Press 1994

• www.unrv.com/empire/rise-of-marius.php
• http://classics.mit.edu/Plutarch/c_marius.html

Hver enkelt af de romerske legioner havde ud over sølvørnene også deres helt eget symbol – fx et vildtsvin eller en stenbuk.

Sullas erobring af Rom tvang den aldrende Marius til at flygte med skib til Nordafrika.

MARY EVANS